

CHP'NİN LOGOSU ALTI OK'UN SİYASAL VE KÜLTÜREL TEMSİLLERİNİN KEMALİZM'İN KÜLTÜR VE EKONOMİ POLİTİKALARININ DEMOKRATİK ELEŞTİRİLERİ BAĞLAMINDA İNCELEMESİ

Zeliha OÇAK¹

Öz

Kültürün siyasetin kurulması konusunda tartışmasız bir yeri vardır. Bu sebeple kitle iletişiminde önemli yeri olan siyasal parti logoları, kültürel sembollerden beslenirken, toplumsal hafızadaki alışkanlıklara vurgu yaparak geleceğe dair vaatler içerir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin en köklü sembollerinden birisi olan CHP'nin logosu Altı Ok ve temsil ettiği değerler, değişen gündeme göre sivil toplumu oluşturan siyasiler, araştırmacılar ve gazeteciler tarafından tekrar açıklanmaya çalışılmaktadır. Demokratikleşme adına logo kapsamında çeşitlenen yaklaşımlar, Kemalizm kapsamında ekonomik ve kültürel temelli tartışmaların sürekliliğini destekleyerek siyaseti demokratikleştirmekten ziyade, demokrasi çıkmazına sebep olmaktadır. Kemalizm'e ekonomik açıdan korporatist, kültürel açıdan etnik milliyetçi şeklinde getirilen eleştirilerin tarihsel kökleri ve nedenleri, Altı Ok'un temsil ettiği kültürel ve siyasal değerler, sivil toplumun logoya getirdiği açıklamalar Altı Ok kapsamında tatmin edici bir araştırma ve açıklama yapmak için incelenecektir. Altı Ok logosu, okların birbirleri ile ilişkisi, bütünlüğü, kültürel bağları ve mesajları açısından değerlendirilecektir. Kemalist ekonomi ve kültür politikalarına demokrasi kapsamında getirilen eleştirilere yanıt aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Altı Ok Logosu, Kemalizm, Siyasal İletişim, Korporatist Devlet, Kültür Politikası
JEL Kodları: A12

THE INVESTIGATION OF POLITICAL AND CULTURAL REPRESENTATIONS OF CHP'S LOGO THE SIX ARROWS IN CONTEXT OF DEMOCRATIC CRITICISMS OF THE ECONOMY AND THE CULTURE POLITICS OF KEMALISM

Abstract

Culture has an indisputable place in the establishment of politics. Thus, political party logos which has an important place in mass communication, feed on cultural symbols and contain promises about the future by emphasizing habits in social memory. In Turkey, Six Arrows logo of Republican People's Party and the values it represents, are tried to be explained per changing political agenda by civil society. In the name of democratization, the diversified approaches within the scope of the logo support the continuity of economic and cultural debates within the scope of Kemalism and lead to a democracy dilemma rather than democratisation of politics. The historical origins and the reasons of criticisms towards Kemalism as ethnic nationalist in terms of cultural, as corporatist in terms of economy policies and the explanations brought to the logo by the civil society will be examined in context of political and cultural representations of the logo to bring a satisfactory research and clarification within the context of the logo. The logo will be evaluated in terms formality, relations, integrity its cultural ties and messages. The answers will be sought to the criticisms, which are towards economy and culture policies of Kemalism in context of democracy.

Keywords: The Six Arrows Logo, Kemalism, Political Communication, Corporatist State, Cultural Policy
JEL Codes: A12

¹ Doktor, ocak.zeliha@gmail.com ORCID 0000-0001-6753-0055

Başvuru Tarihi (Received): 15.09.2018 **Kabul Tarihi** (Accepted): 26.06.2019

Giriş

Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) logosu konusunda tartışmalar ülke gündemine göre nüksetmektedir. 2015 yılında Nobel Ödüllü Profesör Dr. Aziz Sancar'ın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşmesi sırasında yakasında Atatürk ve Türk Bayrağı rozeti, kravatında ise Osmanlı Tuğrası deseni olması simgeler üzerinden bir "zihniyet"² tartışması başlatmıştı. Bu tartışma üzerine gazeteci-yazar Yılmaz Özdil (2015) CHP'nin logosunda bulunan okların Osmanlı okları olduğunu belirten bir yazı kaleme aldı ve eleştirilere yanıt verdi. 2018 yılında 24 Haziran genel seçimlerinde CHP'nin cumhurbaşkanı adayı olan Muharrem İnce 10 Mayıs 2018 tarihinde katıldığı bir televizyon programında cumhurbaşkanı seçilmesi durumunda "ülkenin kapalı bir ekonomi politikasına mı gideceğine" yönelik soruya, cumhuriyet rejiminin önemli imajlarından birisi olan CHP'nin logosu üzerinden cevap vermeyi tercih etti. Posta Gazetesi'nin haber portalına da "CHP altı (6) ok anlamı nedir? Devletçilikteki çentik ne anlama geliyor?" (2018) başlıklı haber ile yansıyan beyan, parti logosundaki altı oktan en uzununu olan, devletçiliği temsil eden alttan üçüncü oktaki çentik özel sermayeyi temsil ettiğini ve ülkenin kalkınması için özel sermayeye önem vermenin bir cumhuriyet politikası olduğu şeklinde ifade edildi. (Altı Ok logosunda devletçilik okunda bulunan çentik ve okların temsilleri için Şekil 1'e başvurabilirsiniz.)

Şekil 1: Altı Ok Logosu ve Temsilleri

² Zihniyet tartışması "Cehape zihniyeti karşı çıkıyor ama, bak gördünüz mü hem Atatürk'le hem Osmanlıyla gurur duyulabiliyor" eleştirisi üzerine başladı. Yılmaz Özdil (2015) CHP logosundaki okların Osmanlı okları olduğunu belirten ve bu eleştiriyi getirenlerin "Fatih'in fethettiği İstanbul'umuzu 6 Ekim 1923'te Mustafa Kemal'in kurtardığını unutturmaya çalışan zır cahil karşı devrimciler" olduğunu belirtti.

İster marka ister siyasi parti logoları olsun, logolar belli vaatlerin soyutlanmış ve imgelere indirgenmiş halidir. Bütüncül bir öğretiyi bir bakışta anlatmaya gayret eden imajlardır. 1970'li yıllarla beraber görsel iletişim çalışmalarının ve eş zamanlı olarak kitle iletişimin ilerlemesi ile topluma en kısa sürede en fazla bilgiyi vermek ve tercihlerini yönlendirmek daha sistematik bir bilim haline dönüştü. Siyasal iletişimde kullanılan söylemler; afişler ve reklamlar gibi görsel iletişim çalışmaları ile desteklenirken, logolar –diğer bir deyişle hareketin bütüncül yaklaşımı- tüm bu çalışmaların çatısını oluşturmaktadır. Logolar düşünümün bütüncül stratejisidir. Chris Jenks'e (1995) göre bakmak, görmek ve bilmek birbirine içkin eylemlerdir. İmgeler gerçeklerdir ve "düşünce gerçeğin bilişsel bir resmidir". Görsel semboller yaşadığımız dünyayı tanımlayan, birbirine içkin ve birbirini anlamlandıran birçok mesajı içerir. Bu bağlamda semboller sosyal ilişkilerin ve kültürlerin ayrılmaz bir parçasıdır. Pierre Bourdieu'ya (1985) göre "herhangi bir sanat algısı, bilinçli veya bilinçsiz deşifre etme işlemi içerir". Bir imgenin bir bakışta deşifre edilebilmesi için gözlemci tarafından kültürel kodların ustaca takip edilmesi gerekir. Çünkü imgeler derin kültürel bağlantıları olan temsillerdir.

Gündelik hayatı oluşturan siyasal ve toplumsal tartışmalar bazı ön kabuller üzerinde şekillenir. Bunların bir kısmı bilinçli bir kısmı bilinçsiz tartışmalardır. Bu bağlamda özellikle sosyolojik tartışma konularının tarihsel geçmişi bilinmeden bugünün anlaşılması zordur (Güngör , 2013). CHP'nin logosundaki Altı Ok, Kemalizm olarak nitelendirilmektedir³. Eric Zürcher (2004) Kemalizm'i oluşturan altı ilkeyi birbiri ile tutarsız, düşünce ve davranışlar olarak tanımlar. Bernard Lewis ise Mustafa Kemal'i sosyal sembolizmin ustası olarak tanımlarken bölge halkının geçmişle tüm kültürel bağlarını kopardığını iddia eder. Bourdieu'nun herhangi bir sanat biçiminin kültürel kodları içeren bir mesaj olduğunu söylemesine karşın, Zürcher'in ilkeleri bütünlükten uzak, Lewis'in ise geçmişle bağları kopartan araç olarak tanımlaması bir çelişki yaratmaktadır. Ya logodaki semboller ve anlamları birbirleri ile ilişkili olarak yorumlanmamaktadır, ya da Bourdieu'nun bahsettiğinin aksine her sanat biçimi kültürel öğeler taşımamaktadır.

Logo kapsamındaki tartışmalar Özdil'in cevap verme ihtiyacında bulunduğu üzere kültürel, İnce'ye yöneltilen sorudan anlaşılabilirliği üzere ekonomik temellidir. Keza Lewis'in ve Zürcher'in yaklaşımları da kültürel temelli şekillenmektedir. Taha Parla ve Andrew Davison (2004) 'korporatist' olarak tanımladıkları Kemalizm'e etnik temelli bir ekonomik model olarak yaklaşır. Levent Köker'in (2007) eleştirileri de ekonomik temellidir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu hazırlayan süreç ile birlikte devletin ekonomi ve kültür politikalarının oluşturulduğu ilk on-on beş sene özellikle önem arz etmektedir. Çünkü logo Atatürk'ün emri ile cumhuriyetin ilanının onuncu senesine (1933) özel olarak tasarlanmıştır. 1937 senesinde de anayasa ile güvence altına alınmıştır.

Çalışma kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin öncü imajlarından biri olan CHP logosunun tarihsel kökenleri ve topluma yansıtmaya çabaladığı değerlerin incelenmesiyle logonun bütüncül öğretisi hakkında kapsamlı bir araştırma sunulacaktır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle CHP'nin logosundaki Altı Ok ile hangi ilkelerin anlatılmaya çalışıldığı konusunda literatür taraması yapılacaktır. İkinci adım olarak logo kapsamındaki demokrasi, ekonomi ve kültür temelli tartışmaların tarihsel kökleri araştırılacaktır. Ekonomi ve kültür kapsamındaki tartışmaların, demokrasinin uygulanabilirliği kaygısıyla gelişmesi, genç cumhuriyete demokrasi açısından getirilen eleştirilerin mercek altına alınmasını gerektirmektedir. Demokrasi açısından getirilen 'anti demokratik', kültürel açıdan getirilen 'etnik milliyetçi' ve ekonomik açıdan getirilen 'korporatist' eleştirileri logodaki altı ilkenin bütüncül öğretisi içerisinde değerlendirilecektir. Bu değerlendirmeler yapılırken yeni cumhuriyeti hazırlayan süreç, politikaları oluşturan ilk on yıldaki gelişmeler ve eş zamanlı olarak uluslararası gündem değerlendirme sürecine dahil edilecektir.

³ 1935 yılındaki Kurultay açılışında Altı Ok'ta ifade edilen ilkelerin bütünü Kemalizm olarak tanımlandı (Köker, 2007).

Logonun anlamı, bağları ve değerleri hakkındaki tartışmaların zaman zaman iç siyaseti meşgul etmesi, Türkiye Cumhuriyeti devletinin en köklü sembollerinden birisi olan CHP logosu hakkında tatmin edici bir araştırma ve açıklama olmadığına işaret etmektedir. İletişimin disiplinlerarası bir bilim olması Altı Ok logosu hakkında tarihsel, kültürel ve simgesel açıdan çok yönlü bütünlük araştırma yapılmasına, logonun ifade ettiği mesajların deşifre edilmesine olanak sağlamaktadır. Lewis'in geçmişten kopartıcı bir araç, Zürcher'in tutarsız bulunduğu logonun, geçmişle ilişkisi araştırılırken, tarihsel köken ve anlam açısından tutarlılığı araştırılacaktır. "Tarihellik olmadan sosyoloji, sosyolojik bakış olmadan tarih" yapmak imkansızdır (Özsöz, 2017). Bu bağlamda Altı Ok olarak temsil edilen cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve devrimcilik ilkelerinin belirlendiği dönemki siyasal koşullar ve nedenler tespit edilecektir. Sembol olarak okların Türkiye Cumhuriyeti devleti ile ilişkisi tarihsel süreçte aranacaktır. Sonuç olarak tespit edilen bulgular karşılaştırılarak, bütüncül öğretisi içerisinde logonun kültürel anlamı ve mesajları tartışmaya açılacaktır. Bu bağlamda hem Zürcher ve Lewis gibi araştırmacıların yaklaşımları değerlendirilecek hem de Özdil ve İnce'nin açıklamaları derinleştirilip tartışmaya açılırken, Kemalizm'in ekonomi ve kültür politikalarına getirilen demokratik eleştiriler değerlendirilecektir.

1. Türkiye'ye Yönelik Demokrasi ve Politika Eleştirileri

Siyasetin kurulmasında kültürün göz ardı edilemez bir yönü vardır (Bozatay & Güler, 2017). Kültür toplumsal yaşamı kuran ve düzenleyen yazısız kanunlardır. Tomas Hobbes'e (2007) göre güvenlik ihtiyacı içerisindeki toplum özgürlüğünün bir kısmından feragat ederek devlet kurar. Devlet ve toplum arasındaki sözleşme ise yazılı kanunla güvence altına alınır. Bu kanunlar toplumun yaşam biçimine ve kültürüne göre şekillenen, toplumsal düzeni sağlayan düzenlemelerdir. Bu bağlamda Hobbes'in (2007) işaret ettiği üzere toplum siyaseti ve sivil toplumu kurar, yönetimi laikleştirir. Devlet ve toplum arasındaki ilişki bir güç ilişkisidir ve düzenlemeler güç dengelerini adil bir şekilde tesis etmek üzere gelişir.

Kültür; ahlaki değerler, sanat, bilgi, gelenek, beceri, alışkanlıklar gibi öğeleri içeren çok yönlü, ilişkili ve karmaşık bir bütündür (Bozatay & Güler, 2017). Bu karmaşık bütünlük içerisinde toplumsal yaşamı adil bir şekilde devam ettirebilmek için en kabul gören yönetim şekli temsiliyet rejimi olan demokrasidir. Bu bağlamda kültür siyasal mekanizmalara yön veren önemli bir öğedir. Değişen koşullara göre toplumla devlet arasındaki ilişkiler sürekli düzenlenmektedir. Siyasal iletişim bu bağlamda toplumla devlet arasındaki diyalogu düzenleyen kurumsallaşmış bir metottur. Siyasi partiler logoları, afişleri ve söylemleri ile mesajlarını toplumla buluşturmaya gayret ederken (Bozatay & Güler, 2017), sivil toplum getirdiği eleştiri ile yönetimi demokratikleştirmeye çalışmaktadır.

Semboller ve işaretler, etkili ve hızlı iletişim aracı olarak siyasal iletişimin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu bağlamda siyasi parti logoları topluma iletilen mesajların hatırlanmasında ve bireylerin karar sürecinde önemli bir yer tutmaktadır (Cohen, 1989). CHP milli mücadeleyi başlatan ve devam ettiren halk mücadelesi sonrasında kurulduğu için parti ismine Halk kelimesi dahil olmuştur. Halkın yönetiminde Cumhuriyet rejimi kurulduğu için de partinin adı Cumhuriyet Halk Partisi'dir. Bu bağlamda CHP milli mücadeleden güç alan ve tam bağımsızlık ilkesi üzerine kurulan bir partidir. CHP'nin logosu da tam bağımsızlık ilkesi temelinde belirlenen kurucu ve devam ettirici ilkeleri içermektedir. CHP'ye yönelik getirilen eleştiriler sıklıkla ekonomik ve kültürel temellidir. Keza Muharrem İnce'nin logo üzerinden açıklamaya giriştiği ekonomi politikası ve Yılmaz Özdil'in yine logo üzerinden cevap vermeye çalıştığı kültür konusu bu temele dayanmaktadır.

Devlet ve toplum arasındaki ilişkide, devlete ekonomi ve kültür konusunda getirilen eleştirilerin demokratik temeli çok eskiye dayanmaktadır. Türkiye süreci içerisinde çeşitli sebeplerden dolayı demokratik olmamakla eleştirilmiştir. Eleştiri getirilen konularda güncel koşullara göre çeşitlilik göstermiştir. 1950'lere kadar Türkiye'ye yönelik demokrasi eleştirisi liberal ekonomiye açılmadığı için getirilmiş (Güven, 1998), 1980'lerle beraber kültürel merkezli demokrasi eleştirisi

yükselmeye başlamış, 90'larla beraber işlerlik kazanmıştır. Birleşmiş Milletler gibi uluslar üstü örgütlerin demokrasi konusundaki uygulamaları bu eleştirilerin gücünü arttırmıştır.⁴ Bu bağlamda sivil toplumun getirdiği demokrasi, ekonomi ve kültür eleştirileri, altı ok logosunun bütüncül öğretisi içerisinde incelenecektir.

1.1. Altı Ok ve Temsilleri

Mustafa Kemal 1922 yılında Halk Partisi adını taşıyacak yeni bir parti kurmak istediğini dile getirdi. Partinin programı yurtseverler, sanatkârlar, alimlerden alınan görüşler ve Mustafa Kemal'in halk ile bizzat yaptığı istişareler neticesinde belirlendi (Sherrill, 1937). CHP 9 Eylül 1923 tarihinde kuruldu. Parti programı başlangıçta cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve halkçılık ilkelerinden oluşmaktaydı. Bu ilkelerin belirlenmesinde 1919 yılında başlayan milli mücadele sürecinde sivil direnişin motivasyonunu oluşturan Müdafaa-i Hukuk örgütleri etkili oldu. 1924 yılında hilafetin kaldırılması ile parti programına devletin laikleşmesinin göstergesi olan laiklik ilkesi eklendi. 15 Mayıs 1931 yılında düzenlenen III. Büyük Kurultay'da "inkılâpçılık" ve "devletçilik" ilkeleri parti programına dahil edildi.

1933 yılında Cumhuriyet'in ilanının 10. yılına özel tasarlanan logodaki oklar, Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucu unsuru olan cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve devrimcilik ilkelerini temsil etmektedir. Logo tasarımı için Gazi Terbiye Enstitüsü görevlendirildi. Enstitü bu görev için eğitim bilimci İsmail Hakkı Tonguç'u görevlendirdi. Tonguç Topkapı sarayında sergilenen okları inceledi. Bu inceleme sonrasında altı ok logosunu çizdi (Özdil, 2015).

Altı Ok'taki cumhuriyetçilik ilkesi hukukun üstünlüğünü ve halkın egemenliğindeki devlet yönetimini temsil eder. İkinci ok olan milliyetçiliğin iki yaklaşımı vardır. Birincisi ulusun dış ilişkilerini betimleyen "yurtta sulh cihan da sulh" yaklaşımıdır. Türk milletinin diğer milletlerle eşit haklara ve özgürlüklere sahip olduğunu betimler ve dış ilişkileri düzenler. İç politikayı düzenleyen yönü ise ulus kavramının tanımıdır. Osmanlı'da din hem siyasetin hem de toplumsal ilişkilerin kurulmasında önemli bir yere sahipti. Atatürk'e göre millet "ortak geçmişe, tarihe, ahlâka, hukuka sahip" veya sahip olduğunu düşünen, duygu birliği olan insanlardır. Siyasal ve sosyal bir bütündür (Avcı, 2003). Halkçılık ilkesi ulusal egemenliği esas kılar. Herkes kanunun karşısında eşittir ve sınıf ayrıcalıkları tanınmaz (Köker, 2007). Laiklik ilkesi devletin vatandaşlarla olan ilişkisini düzenler. Egemen inanç karşısında her vatandaşın hakkının eşit şekilde savunulmasıdır. Bu bağlamda eğitim ve hukuk devlet kurumlarında din esaslarına göre değil, bilim ve akla göre düzenlenir. Laiklik ilkesi sosyal, siyasal ve kültürel hayatı yeni baştan düzenleyen devlet ve toplum arasındaki yeni bir mutabakat oldu. Devletçilik ilkesi ulusal çıkarların korunarak ekonomik ilerlemenin gerçekleşmesidir. Devlet ulusal kalkınma sürecini hızlandırmak için uygun görülen özel sermaye girişimlerini teşvik edecek ve bizzat işletmeler kuracaktır. Bu gelişme modeli liberalizmden ve sosyalizmden farklı bir gelişme modelidir (Köker, 2007). Devrimcilik – inkılâpçılık- yapılan devrimlerin sürekli geliştirilmesi ve korunması anlamına gelmektedir.

1.2. Türkiye'ye Yönelik Demokrasi Eleştirileri

Demokrasi genel anlamı ile hem ekonomik anlamda hem de kültürel anlamda hak ve özgürlüklerin yaygınlaştırılması ve korunmasını ifade etmek için kullanılan bir tanımdır. Cumhuriyet'in ilkeleri ve süreç içerisindeki icraatları bazı araştırmacılar tarafından eleştirilmektedir. Özellikle 1930'lu yıllarda tek partili döneme geçilmesiyle çoğulcu bir siyasal rejimin kasti olarak engellendiği

⁴ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) 1990'lı yıllarda İnsani Gelişme Endeksi'ni oluşturmasını sağlayan süreci, neoliberal ekonomi politikaların 1980'lerde beraberinde getirdiği gelir eşitsizliği gibi adaletsizlik türleri sağladı. Türkiye'de 1980-1990'lı yıllarda terör eylemlerinin başlaması insani yaşam koşullarını olumsuz etkilemekteydi. İnsani Gelişme Endeksi gibi uluslararası ölçekte kurumsallaşmış ölçümlenme mekanizmalarının getirilmesi demokrasinin uygulanabilirliği konusunda verilerin şeffaflaşmasını sağlarken, insan hakları kapsamında uluslararası kurumların ve sivil toplumun yönetimler üzerindeki denetleme kapasitesini arttırdı.

belirtilerek Kemalizm hedef alınmaktadır⁵. Sabiha Sertel (1945) "Zincirli Hürriyet" başlığı ile 1 Aralık 1945 yılında Görüşler Mecmuası'nda yayınlanan yazısında; anayasayı yazan ellerin (Atatürk'ü işaret ediyor) hür bir vatan kurma gayreti içerisinde olduğunu fakat mevcut yönetimin halkın hakimiyeti yerine devletin hakimiyetini sağladığını, 1942 Türk-Alman Tecavüz Anlaşması'ndan⁶sonra Türkiye'nin faşist kampta karar kıldığını belirterek şu şekilde devam ediyor: Bugün iktisadi sistemimiz, kanunlarımız, siyasetimiz, içtimai kültürel mekanizmalarımız tamamiyle bir faşist sistemin mekanizmasıdır. Sertel yazısına düşünce özgürlüğü, demokrasi gibi konulara değinerek mevcut hükümeti eleştirmeye devam ediyor. Sertel her ne kadar Kemalizm'i hedef almadan yönetimi eleştirse de ilerleyen dönemlerde bu yaklaşım tamamen Kemalizm'in hedef alınması üzerinden gerçekleşmiştir. Kemalist Cumhuriyet'i, Çağlar Keyder (1993) ve Kamran Matin (2013) anti demokratik olarak tanımlamaktadır. Levent Kökler (2007), Lewis (1988), Parla ve Davison'da (2004) benzer bir yaklaşımı devam ettirmektedir.

Bazı araştırmacılar tek parti dönemini demokrasiden uzak bir diktatörlük olarak tanımlamakta ısrar etse de Nazi Almanya'sından kaçarak İstanbul Hukuk Fakültesi'nde hocalık yapan, Ernest E. Hirsch (2000), "Anılarım" kitabında Atatürk Türkiye'sinden şu sözlerle bahseder:

Türkiye Büyük Millet Meclisi, üyeleri sadece tek bir parti mensubu oldukları halde, Hitler döneminin Alman Reichstag'ı gibi, ya da Doğu Berlin'deki Volkskammer gibi, politik nüfuzu sıfır olan bir evet efendimciler topluluğu hiç değildi. Türkiye Büyük Millet Meclisi, pek çok değişik, evet hatta birbirine zıt akım ve menfaatlerin çarpıştığı, tek bir parti çerçevesi içinde enine boyuna tartışıldıktan sonra bunlar arasında bir denge ve uzlaşma sağlanan bir arenaydı. Bu niteliğiyle tek parti sistemi, Türkiye'deki işleyiş tarzıyla hiçbir şekilde peşinde maiyeti olan bir 'Führer' devletine benzemiyordu.

Hirsch'in görüşlerine ilaveten, 1923-1932 yıllarında ABD'nin Türkiye Büyük Elçisi olarak görev yapan General Charles H. Sherrill'in Türkiye Cumhuriyet'ini bir fikir üretim merkezi ve kabinesini dünyadaki en etkin kabine olarak tanımlaması genç cumhuriyetin yönetim şekline getirilen eleştirilerin mesnetsiz olduğunu göstermektedir. Sherrill, New York Ticaret odasında üyelere seslenirken Türkiye ve kabinesi hakkında şu beyanda bulunur: (...) Şimdi Türkiye'de işlemekte olan 'fikir üretim merkezine bakalım. Mustafa Kemal'in etrafında topladığı kabine dünyanın her tarafında benim bildiğim kabinelerin en iyisidir. (...) (Özdemir , 2009).

⁵ Atatürk idealde her ne kadar kuvvetler ayrılığı ilkesini savunuyor olsa da dönemin koşulları içerisinde kuvvetler ayrılığının uygulanması mümkün olmamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi ile görüş ayrılığına düşen Rauf Bey, Refet Bey, Adnan Bey, Ali Fuat Paşa ve Kazım Karabekir Paşa gibi Kurtuluş Savaşı'nın lider kadrosu 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası adıyla bir parti kurdu. Yeni kurulan parti cumhuriyet devrimlerine bağlı olduğunu ifade etse de partiye cumhuriyet karşıtlarının girmesine engel olamadılar (Atatürk, 1964). Genç Cumhuriyet'in çok partili rejim denemesi cumhuriyet karşıtlarının siyasete sızması ile Şeyh Sait ve Menemen olaylarıyla sekteye uğradı (Mumcu, 1999). Cumhuriyet rejimini tehdit eden bu gelişmeler neticesinde ülkenin tek partili bir süreç geçirmesi bazı araştırmacılar tarafından çoğulcu bir siyasal rejimin kasti olarak engellendiği şeklinde yorumlanmaktadır.

⁶ Türkiye İkinci Dünya Savaşı konusunda tarafsız kalmaya kararlıydı. Almanlar ve Ruslar 1941 yılında savaşa tutuştuklarında, 1942 senesine kadar Türkiye tarafsızlık politikasını çok iyi yönetti. Hatta 19 Ocak 1942 yılında Rus büyükelçisi Türkiye'nin tarafsız kalmasından dolayı memnun olduklarını Türk hükümetine bildirmişti (Burçak, 1946, s. 198). Sertel'in bahsettiği Ademi-i Tecavüz Antlaşması 18 Haziran 1941 yılında Almanların Balkanları istilasından sonra imzalanmıştı. Almanlar Türkiye'nin batı sınırına 150 km yakındı. Benzer bir antlaşma Rusya ve Almanya arasında da vardı fakat aralarındaki savaşı önlemeye yetmedi. Almanya 22 Haziran 1941 günü Rusya'ya yürümeye başladı. Burçak (1946) Türkiye ve Rusya'nın Almanya ile imzaladığı Tecavüz Paktı'nın farkını şöyle ortaya koymaktadır: Rusya İkinci Cihan Savaşı'nın arifesinde Almanya'ya tarafsızlık vadederek harbin zuhuruyla amil olmuştur. Türkiye ise, tekil kara muharebelerini tasfiye edip bütün heybetiyle Edirne hududuna kadar gelmiş olan korkunç Alman kuvvetlerinin taarruzunu önlemek amacıyla onunla bir ademi tecavüz paktı imzalamıştı. Türkiye'nin Almanya ile imzaladığı antlaşma Sertel'in bahsettiği gibi gönüllü olarak "faşist kampa" tarafa olunması amacıyla değil, dönemin siyasal koşullarının getirdiği güvenlik endişesi ile olmuştur.

1930'lu yılların atmosferine bakıldığında birçok memlekette halk parlamenter sistemin aleyhindedir. Sebebi ise parlamenterlerin tekrar seçilebilmek gibi kişisel kaygılarını memleket menfaatlerinin önünde tutmalarıdır. Diğer taraftan 1930'larda faydasız uzun süren ve neticesiz sonuçlanan müzakereler halk tarafından tasvip edilmemektedir. Sherrill (1937) TBMM'nin sadece finans dünyasına mensup kişiler ve politikacılardan oluşmayan, meslek erbapları ve alimlerinde toplumun muhtelif kesimlerini temsil etmek üzere seçtiği, şahsına münhasır bir meclis olduğunu belirtir. Bu bağlamda, tek partili rejimin olması dönemin yönetim şeklini diktatörlük olarak tanımlamak için sığ bir yaklaşımdır. Politikaları dönemin koşulları içerisinde değerlendirmek gerekir. Diğer taraftan kavramlar bütüncül öğretilerinden kopartılarak ayrı ayrı ele alındığı zaman tarihsel köklerinden ve sebep-sonuç ilişkilerinden kopmaktadır. Pierre Bourdieu (Bourdieu & Wacquant, 2003) araştırmacınının araştırma sürecinde kendisine nesne muamelesi yapması ve olabildiğince objektifliğini koruması gerektiğini belirtir. Araştırma konusu ile ilişkisine kendi değer yargılarını dahil etmemelidir. Bu bağlamda araştırmacınının gösterdiği yanlılık, kavramları bütüncül öğretilerden koparmakta ve manipülatif yorumlara sebep olmaktadır.

CHP'nin Altı Ok'unda bulunan ilkeler dönemin tikel koşulları içerisinde bütüncül bir öğreti ile değerlendirilmelidir. Logonun bugünkü anlamı ancak o zaman doğru anlaşılabilir ve yapılan yorumlar yerinde değerlendirilebilir. Bu bağlamda CHP logosundaki Altı Ok'un emperyalizme karşı zafer kazanmış milli bir mücadelenin ürünü olduğunu atlamadan değerlendirme yapmak gerekmektedir. Diğer taraftan okların geleceği temsil eden ve yol gösteren anlamları bu gerçekle beraber değerlendirilmelidir. Bugünün değer yargıları ile 1920'li yılları değerlendirmek neticede yanlış tespitlere sebebiyet vermektedir.

1.3. Türkiye'ye Yönelik Kültür Politikası Eleştirisi

Türkiye'nin kültür politikaları konusunda eleştiri yapan araştırmacıların en çok atıfta bulunduğu araştırmacılarından birisi Bernard Lewis'dir. Lewis (1988), Türkiye laikliğini, tepeden inme bir kültür politikası olarak değerlendirmekte ve bölgenin geçmişle bağlarının kopması olarak yaklaşmaktadır. Laiklikle ilgili eleştirilerde Kemalist devrimleri Batı özentisi ve Batı taklitçisi gösterme eğilimi aşıkardır. Lewis şehirlerde Batılılaşmış ve Batılılaşmamış erkekler arasındaki farkın fes ile anlaşıldığını, fesin Türkleri İslam topluluğuna bağlayan gözle görülür bir alamet olduğundan bahsetmektedir. Yılmaz Özdil'in cevap verme ihtiyacında bulunduğu eleştirilerin-CHP'nin geçmişten ve halktan kopuk olduğu- kaynağı kültür temelli bu eleştirilere dayanmaktadır. Bernard Lewis (1988) 'Modern Türkiye'nin Doğuşu' başlıklı çalışmada Atatürk'ü sosyal sembolizmin ustası olarak tanımlamakta, Kemalist devrimlerin halktan kopuk olduğundan şu şekilde bahsetmektedir:

(...) Mustafa Kemal büyük sembolik devrimlerinden –hem canlı ve derin bir tarzda, bütün bir ulusun zorla bir uygarlıktan bir diğerine geçirilmesini ifade eden dış şekillerin dramatik değişikliklerinden –ilkini yaptı. Bir batılıya bir başlık yerine bir diğerinin zorla geçirilmesi komik veya sınırlendirici veya iki halde de saçma görünebilir, bir Müslüman için komşularıyla, atalarıyla ilişkisini, toplum ve tarih içerisindeki yerini ifade eden- ve etkileyen- temel önemde bir konu idi.

Lewis'in açıklamalarında çelişkili noktalar bulunmaktadır. Kemalizm kapsamında yapılan ulus kavramı net bir şekilde İslamiyet ile kurumsal ilişkisinin sınırlarını çizmiştir. Din Osmanlı'da olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nde bir kimlik değildir. Paylaşılan ortak değerler ve bu ortak değerleri sahiplenmek isteyen herkes ulusun parçası olarak kabul edilmektedir. Atatürk (1964) üç yüz milyonu aşkın Müslüman topluluğuna Türklerin liderlik etmesine karşıydı. Keza bu hükümlerlikti. Bu bağlamda yurttan sulh, cihanda sulh yaklaşımına aykırıydı. Diğer taraftan 300 milyonluk Müslüman çoğunluğun sorumluluğunun on-on beş milyonluk Türk halkının sırtına yüklenmesi de adaletsizlikti. Bu bağlamda kültürel temelli eleştirilerin farklılıklara saygı göstermeyi cumhuriyet ilkelerini ve dönemin koşullarını bütüncül bir şekilde ele almadan

değerlendirmesi, eksik bilgiyle çelişkili çıkarımlara ulaşılmasına sebep olmaktadır. Keza yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, sınırları içerisindeki farklılıklara saygıyı kanunlaştırırken, uluslararası ilişkilerinde de aynı saygıyı kanunlaştırmıştır. Bu bağlamda Lewis'in demokrasiyi savunurken, yeni kurulan cumhuriyeti kabul etmeme ısrarı çelişkilidir.

Kemalizm kapsamında farklılıklara saygı bugün her ne kadar tezat gibi algılsa da milliyetçilik İlkesi ile olmuştur. Bu bağlamda hangi milliyetçilik tanımının saygı düsturu ile tezat düştüğü önemli bir konudur. Dünya savaşları ile beraber milliyetçilik ve bu bağlamda ulus devletler barış karşısında tehdit gibi gösterilmeye başlanmıştır. Bugün barışın karşısında tehdit olarak gösterilen milliyetçilik kavramı Batı tarafından yapılmıştır. Keza Batı açısından değerlendirildiğinde kendi koşulları içerisinde yapılmış doğru bir tanımdır. Savaş sonrasında 2. Dünya Savaşı'nın çıkış sebebi olarak ulus devletler işaret edilmeye başlandı. Kapitalist ve dünya hükümdarlığı ideasındaki bir milliyetçilik yaklaşımı 2. Dünya Savaşı'nı başlatmıştır. Kemalizm'in milliyetçilik yaklaşımı ise kesinlikle dünya hükümdarlığı ve diğer ulusların yok sayılması fikrine karşıdır. Atatürk (1964) pan-islamcı veya pan-türkçü emellerinin olmadığını Nutuk'ta açıkça dile getirmiştir. Dünya barışının nasıl tesis edileceği ile ilgili görüşler öne sürülürken Herbert George Wells (2004) "The Outline of The History" adlı çalışmada dünya barışı için bir dünya devleti kurulmasını önermektedir. Atatürk (1964), Wells'in federal dünya görüşlerinin - ulus devletleri ortadan kaldıracak ve dünya yönetimi bir kuruma verilmesini öneren görüşlerinin - bir hayal olduğunu ve Türkiye'ye 'tebelleş' olmamaları gerektiğini belirtmiştir (Atatürk, 1964). Keza dünya savaşlarını başlatan sebep milliyetçilik olduğu gibi küresel ilerleme ve hakimiyet çabasıdır. Ne var ki Batı'nın milliyetçilik ve ilerleme ülküsü ile kendisinin sebep olduğu küresel felaketler, dünyaya barış ve demokrasi dayatmasının kaynağıdır. Milliyetçilik tarihsel süreçte de görüldüğü üzere Batı için yıkıcı olmuş, Türkiye için yapıcı olmuş bir yaklaşımdır. Bu bağlamda Atatürk kültür politikalarının halktan kopuk ve etnik baskıcı olarak dayatılmasının altında yatan sebep, politikaların Türkiye koşulları dahilinde değerlendirilmemesinden, Batı anlayışı ile tepeden empoze edilmeye çalışılmasından kaynaklanmaktadır⁷.

İlkelerin ve devrimlerin birbirinden bağımsız değerlendirilmesi bu bağlamda cumhuriyetin kurucu temellerinin eksik yorumlanmasını sağlamaktadır. Diğer taraftan bilimsel verilerin gösterdiği

⁷ Etnik temelli kültürel çalışmalarının başlamasında değişen refah koşullarına bağlı olarak Batı'da yükselen ırkçılığın önemli bir yeri vardır. Keza Şikago (sembolik etkileşimcilik) okulu toplumsal uyumun yaratılabilmesi ve meşruiyetin yeniden tesis edilebilmesi üzerine çalışmalar yapmıştır (Güngör, 2013). Anthony Giddens'a (2010) göre ırk biliminin ilerlemesi ile ırkçılık yaygınlaşmıştır. Bu bilimin ilerlemesinde ise beyaz ırkın üstünlüğünü kanıtlama çabası yatmaktadır. Irkçılığın bu kadar yaygınlaşmasının altında yatan bir diğer neden ise beyaz olmayan insanların sömürsünü meşrulaştırmak için bir bilimsel araç olarak kullanılmasıdır. Irkçılığın 1970'lerden sonra tekrar yükselişe geçmesinin sebebi ekonomik refah seviyesinin düşmesinden dolayıdır. 1970'lere kadar iş gücü sıkıntısı çekilirken, bolluk krizi ile işçi sayısının fazlaşmasıyla göçmenler, yerli halk tarafından istenmemeye başlandı. Medyanın da bu tutumda etkisi oldu. Yerli halkın yapmayı reddettiği işleri yapan göçmenler, bazı ek beceriler de ekleyerek yapmayı kabul etti. Böylece yaşamlarını idame ettirmeyi başardı. Bu bağlamda artan işsizlikle beraber göçmenler refahın bölüşümünde günah keçisi ilan edildi. Birleşmiş Milletler'in etkinliğinin artması ve dünyanın birbirine daha bağımlı hale gelmesiyle Batı'nın yaşadığı bu sorunlar küresel bir sorun olarak algılanmaya başlandı. Diğer taraftan yerel kültürlerin politik hayatta önemli bir yeri olduğu düşüncesi demokrasi kavramı kapsamında gelişmeye başladı. Taha Parla ve Andrew Davison (2004) gibi yorumcular bu bağlamda Kemalizm'i etnik milliyetçi olarak tanımlamaya başladı. Halbuki sınırlarını bilmeyen ve Batı'nın yayılmacı karakterdeki milliyetçilik toplumsal refaha zararlıdır. Batı'nın geçtiği süreç göz önünde bulundurulursa Kemalizm'in tanımladığı gibi diğer kültürlerle ve kendi sınırlarına saygılı bir milliyetçiliğin bu tarz bir sorun yaşaması mümkün değildir. Keza kurtuluş savaşındaki milli hareket, bu emperyal yayılmacılığa karşı durmuş meşru bir harekettir. Bu bağlamda Batı'nın değer yargıları ile Altı Ok'un içerisindeki milliyetçilik tanımının sınanması yanlış bir yaklaşımdır.

üzere devrimler atalarıyla bağı kopartmaktan ziyade ataları ile bağlarını kuvvetlendirmektedir. Bu tarihsel bağ CHP'nin Altı Ok'undaki oklarda çok net bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda Atatürk Cumhuriyeti'ne ve CHP'ye en çok eleştiri yöneltilen kültür ve ekonomi politikaları CHP logosu bağlamında son bölümde araştırılacaktır.

1.4. Türkiye'nin Ekonomi Politikalarının Kültürel Temelleri

Sermayeyi millileştirme iddiası ile getirilen eleştirilerin çoğu sermayeyi Türkleştirme gibi söylemlerle Türkiye Cumhuriyeti devletini etnik temelli ekonomi politikası gütmekle itham eden yaklaşımlardır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin savaştan yeni çıkmış ve kaynak sıkıntısı çeken bir ülke olarak, ekonomi politikalarında temkinli davrandığı ve uluslararası ilişkilerde yabancı sermayenin ülke kanunlarına saygı göstermesi esasını aradığı nettir. Ne var ki yaklaşımı etnik temelli bir ekonomi politikası olarak yorumlamak doğru değildir. Arzu Varlı ve Murat Koraltürk (2010) gibi araştırmacılar İzmir İktisat Kongresi'ni "ekonomiyi Türkleştirme" girişimi olarak değerlendirmektedir. Bu yorumun sebebi ise dönemin ekonomi politikasının yabancı tacirlerin çekildiği iş sahalarının hızlı bir şekilde Türk tacirler tarafından ikame edilmesini teşvik etmesidir. Ne var ki 1909 tarihli bir istatistiğe göre Türklerin maden üretimindeki payı %23, azınlıkların payı %5.2, yabancıların payı ise %71'dir (Koç, 2000). Pamuklu dokuma sanayinde de benzer bir durum vardır. İstanbul Islah-ı Sanayi Komisyonu raporuna göre Osmanlı ekonomisinin yabancı tacirlere açılmasıyla ekonominin temelini oluşturan pamuklu dokuma sanayi çökmüştür. "1868'de; Üsküdar'daki kumaşçı tezgâhları 2750'den 25'e geriledi, kemhacı (ipek ve kadife üreticisi) tezgâhları 350'den 4'e, çatma yastıkçı tezgahları 60'dan 8'e" inmiştir (Aydoğan, 2016). İçişleri Bakanlığının 1934 tarihli raporuna göre Avrupa'dan gelen ipekli dokumalar Bilecik dutluklarının harap olmasına neden oldu. Dokuma sanayinin çöküşü ile birlikte diğer sanayi dalları da bu gelişmeden etkilendi ve ülkede sanayinin yeniden canlanabileceğine dair hiçbir umut kalmadı (Aktan, 1998). Osmanlı'nın ticarete yabancılara verdiği imtiyazlarla yabancı simsarlar Anadolu'ya gelmeye başlamıştı. İyi oturmuş bir deniz ticareti ağına sahip olan Rum tüccarlar bu dönemde ilerleme kaydetti ve Avrupa'nın ticaret simsarları oldular. Değişen ekonomik koşullarla beraber sonradan Anadolu'ya ticaret için gelen Rumlar zenginleşirken, yerli halk fakirleşiyordu (Yerasimos, 2007).

Kapitülasyonlarla başlayan eşitsiz mübadele sürecinde ülke sınırlarına sonradan katılmış ve sadece ticari amaçlı seyahat düzenleyen "yabancılar" ülkenin maden gibi önemli işletmelerini ellerinde bulunduruyordu. Bu bağlamda genç cumhuriyet "yabancıların" –azınlıkların değil- çekilmesi ile boşalan iş alanlarının nüfusun çoğunluğunu oluşturan ve o güne kadar üretimin dışında kalan –tarımla uğraşan- Türklere tahsis edilmesini kararlaştırdı. Bu durumda Türkiye'nin ekonomi politikalarına ekonominin Türkleştirilmesi olarak yaklaşmak doğru değildir. Yapılabilecek en objektif yorumlardan birisi ekonomiyi yeniden canlandırabilmek için mevcut insan kaynağını doğru konumlandırmak ve yönlendirmek olabilir.

Okan Aktan'a (1998) göre Kemalizm herhangi bir ideolojiden etkilenmemiştir. Dönemin koşullarını ve Osmanlı'nın çöküş nedenlerinin çok iyi bir analizi sonrasında geliştirilen özgün fikir ve politikalarıdır. 1922 yılında Türkiye'nin nüfusu 12 Milyondur. 250.000'nin Rum, 100.000'nin Ermeni ve 100.000'nin Yahudi olduğu tahmin edilmektedir (Toktaş, 2009). Yabancıların ülke sınırları içerisinde imtiyazlı şartlarla ticaret yapması ülkede yaşayan özellikle Türk ve Ermeni vatandaşların yabancı simsarlar karşısında adaletsiz gelir bölüşümüne maruz kalmasına sebep oluyordu (Yerasimos, 2007). Diğer taraftan Türkiye sınırları içerisinde bulunan gayrimüslim nüfus zaten ekonominin önemli bir kısmını elinde bulunduruyordu. Bu bağlamda Osmanlı'nın sağlamadığı fırsat eşitliği Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi politikaları ile düzene koyulmayı amaçlandı. Savaş sonrasında halkın gereksinimlerini karşılayacak ekonomik aktivitelerin hızlıca yapılması gerekti. Diğer taraftan daha önce Osmanlı ekonomisini sarstığı gibi dengesiz değil, adil bir dağılım gerekmekteydi. Bu bağlamda savaş sonrasında yabancıların çekildiği ticari alanları tekrar aktifleştirmek bu alanları Türkleştirmek değil, ticareti tekrar canlandırmak ve sürekliliği

için dengeli bir ekonomi rejimi kurmaktır. Tarihsel süreçte Batı'yı etkisi altına alan eşitsiz ve adaletsiz sistemin dalga dalga yayılan değer yargıları ile 1920'lerin Türkiye'sini değerlendirmek mümkün değildir. Keza 1920'lerin Türkiye'sini ve geleceğini şekillendiren ekonomi ve kültür politikaları toplumlara felakete sürükleyen sebepler göz önünde bulundurularak geliştirilmiştir.

1.5. Türkiye'nin Ekonomi Politikalarına Yönelik Eleştiriler

Türkiye'ye yönelik ekonomi politikalarının eleştirisinde iki fraksiyon görülmektedir. Bunlardan birisi uluslararası düzeyde yapılan eleştiriler, bir diğeri ise yerel sivil toplumun getirdiği eleştirilerdir. Bu eleştiriler arasındaki yakınlık dikkat çekmektedir. Ekonomi bağlamındaki bu eleştirilerin kökleri İzmir İktisat Kongresi'ne (23 Şubat 1923) kadar dayanmaktadır. 2018 yılında Nagehan Alçı'nın Muharrem İnce'ye -CHP'nin Cumhurbaşkanı adayına- yönelttiği "Türkiye mandacı ve korumacı bir ülke politikasına mı gidecek?" sorusu yeni bir soru değildir.

İzmir İktisat Kongresi milli bir ekonomi politikası oluşturmak üzere toplanmıştır. Cumhuriyet'in kurucuları "İktisadi zaferle taçlandırılmadıkça askeri ve siyasi zaferlerin uzun süreli" olamayacağını savunmaktaydı (Koç, 2000). Türkiye'nin ekonomi politikası milli sermaye oluşturma hedefindedir. Ekonomi politikaları süreç içerisindeki koşullara göre güncellense de tam bağımsız ve ulusal bir ekonomi politikasından ödün verilmemişti (Aktan, 1998). Bu bağlamda devlet teşvikinde özel sermayenin geliştirilmesi eleştirilerin kaynağını oluşturmaktadır. Ekonomi politikalarındaki milli sermaye hedefine hem ekonomik hem de kültürel açıdan eleştiriler gelmektedir.

Türkiye'yi liberalizme entegre ettiği gerekçesiyle genç cumhuriyete getirilen eleştirilerde de İzmir İktisat Kongresi'nin düzenleniş tarihi önem taşımaktadır. Kongre, Lozan barış görüşmelerinin iktisadi konularda uzlaşmaya varılamamasından dolayı kesintiye uğramasından sonra yapılmıştır (Koç, 2000). Lozan görüşmesi sırasında Türkiye'ye ekonomik ilişkiler konusunda yapılan baskılar⁸ görüşmelere ara verilmesine sebep olmuştu. İzmir İktisat Kongresi'nin, Lozan görüşmeleri sekteye uğradıktan sonra yapılması, Lozan'ın imzalanabilmesi için Kemalizm'in Türkiye'yi liberalizme açması olarak tanımlanmaktadır. Konuya görüşmeler kesintiye uğradığı için Batı'ya Türkiye'nin birlik ver beraberlik mesajı vermek amacı ile kongreyi düzenlediğini belirten araştırmacılarla beraber (Varlı & Koraltürk, 2010), kongre kararının Lozan barış görüşmeleri kesintiye uğramadan çok önce alındığını belirten araştırmacılar da mevcuttur (Şahinkaya, 2014)⁹.

⁸ İsmet İnönü hatıratında Lozan görüşmeleri devam ederken Batılı devletlerin Türkiye'de yeni bir sömürü düzeni kurmak için ekonomik ilişkilere çok önem verdiğinden bahseder. Lozan Konferansı sırasında Lord Curzon ile arasında geçen şu konuşmaya yer verir: Lord Curzon bana dedi ki: "Konferanstan bir neticeye varacağız. Ama memnun ayrılmayacağız. Hiçbir işte bizi memnun etmiyorsunuz. Hiçbir dediğimizi makul olduğuna, haklı olduğuna bakmaksızın kabul etmiyorsunuz. Hepsini reddediyorsunuz. En nihayet şu kanaate vardık ki, ne reddederseniz hepsini cebimize atıyoruz. Memleketiniz haraptır. İmar etmeyecek misiniz? Bunun için paraya ihtiyacınız olacaktır. Parayı nereden bulacaksınız? Para bugün dünyada bir bende var bir de bu yanımdakinde. Unutmayın, ne reddederseniz hepsi cebimdedir. Nereden para bulacaksınız, Fransızlardan mı?" Ben evet dedim. Curzon sözlerine devam etti: "Para kimsede yok. Ancak biz verebiliriz. Memnun olmazsak kimden alacaksınız. Harap bir memleketi nasıl kurtaracaksınız? İhtiyaç sebebiyle yarın para istemek için karşımıza gelip diz çöktüğünüz zaman, bugün reddettiklerinizi cebimizden birer birer çıkartıp size göstereceğiz." (Aktan, 1998)

⁹ Serbest cumhuriyet fırkasının yükselişi sonrasında menemen olaylarının yaşanması yeni Türkiye'nin politikalarının topluma benimsenmesi gerekliliğini netleştirmişti. Atatürk 17 Kasım 1930 - 6 Ocak 1931 tarihleri ile 26 Ocak 1931 - 2 Mart 1931 tarihleri arasında yurt genelinde bir geziye çıktı. Bu gezi sonrasında ekonomik kalkınmanın sağlanmasına öncelik verilmesine ve kültürel tedbirler alınmasına ehemmiyet taşıdığını belirtti (Uzun, 2017). Bu bağlamda İzmir İktisat Kongresi'nde Lozan görüşmelerini devam ettirmek adına Batı'ya ekonomik liberalleşme sözü verilmiş olsa dahi Cumhuriyet'in yeni bir ekonomik kalkınma modeli için toplumsal yapıyı araştırmaya çok önceden başladığını söylemek mümkündür. Diğer taraftan Batı'ya kongrede liberalleşme sözü verilmiş olsa dahi Sami Güven (1998) 1950'li yıllara kadar Batı'nın tanımadığı şekilde bir ekonomik liberalleşme olmadığını belirtmektedir. Keza

Özel sermayenin devletin kontrolünde ve teşvikinde geliştirilmesi, Türkiye'nin korporatist* olarak da tanımlanmasına sebep olmaktadır (Parla & Davison , 2004). Belirlenen ekonomi modeline göre sistem ne liberal ne de sosyalist bir sistemdir. Yabancı sermayeye karşı bir tutum sergilenmez fakat, milli çıkarlar göz edilerek bir ekonomi politikası ileriye sürülmesi öncelik olur. Bu bağlamda İzmir İktisat Kongresi sol fraksiyon tarafından ülkeyi yabancı sermayeye açmakla ve sermayeyi Türkleştirmekle eleştirilirken, uluslararası arenada da sermayenin ilerleyişini kontrol ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir.

Korporatist devlet anlayışı Mussolini ve Hitler gibi diktatör yöneticilerin yaklaşımları ile ivme kazanan bir ekonomik ve sosyal gelişme yaklaşımıdır (Korporatizm, 2018). 1931 yılında Papa Pius XI. sosyal düzene ilişkin yaptığı yorumda “korporatist ideolojinin sosyalizme alternatif olabileceğini” ifade etti. (Kaymakçı, 2012). Bu bağlamda özellikle kilise tarafından desteklenen bir modeldir (Bıçakçı & Sobacı, 2011). Korporatist devlet anlayışında Benito Mussolini, Francisco Franco ve Adolf Hitler'in Katolik kilisesi ile olan yakın bağları da dikkat çekicidir (Deschner, 2013). Hitler ile 1933 yılında Vatikan ile (Roma Katolik kilisesinin en yüksek otoritesi) Konkordato (antlaşma) imzalamış ve Papa Pius XI, Hitler'i komünizme karşı savaşan tek devlet olarak takdir etmiştir (Schulze, 2012). Vatikan egemen devlet statüsüne sahip olduğu için Hitler hükümetini tanyan ilk devlet olmuştur. Aynı papa Mussolini'nin “tanrı tarafından gönderildiğini” söylüyordu (Fattorini, 2011). Franco'da kendisini Hristiyanlık savaşçısı ilan etti ve Katolik prensipleri ışığında bir İspanya kurmayı önemsendi. Avrupa'da komünizmin yayılmasına karşı bir güç olduğu için Katolik kilisesi Franco'yu destekledi (Deschner, 2013). Görüldüğü üzere korporatist devlet yaklaşımı din ile beraber şekillenen etnik tabanlı bir milliyetçilik üzerine kuruludur. Korporatist devlet yaklaşımını bizzat Katolik kilisesinin kendisi yaratmış ve geliştirmiştir (Morek & Yeung, 2010). Korporatist devlet anlayışının dönemin şartlarında Avrupa'da ortaya çıkmasının sebebi liberalizm ve Marksizm arasındaki güç mücadelesidir. Yani ekonomi, siyaset ve dinin el ele vererek İkinci Dünya Savaşı'nı hazırladığı süreçtir. Bugün Birleşmiş Milletler'in savaş açtığı ırkçılık ve insan hakları gibi demokrasi sorunlarının kaynağı, o dönemde Katolik kilisesi tarafından desteklenen ekonomik ve siyasi faaliyetlere dayanmaktadır. Kurumsallaşmış ırkçılık, sosyal adaletsizlik ve emperyal yayılmacılık ekonomik, siyasal ve inanç alanlarındaki yakınlaşmalar sonucunda ivme kazanmıştır.

Altı Ok logosu kapsamında simgeleştirilen Kemalizm bu dönemin koşullarını içeren bu bilgi ile tekrar yorumlanırsa üç önemli fark ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi siyasal anlamda Kemalizm'in 'cihangir devlet' anlayışını reddetmesidir. Atatürk 1923 yılında İzmir'de yaptığı konuşmada bu yaklaşımını net bir şekilde belirterek devletin “ekonomik bir devlet” olacağını söylemiştir (Koç, 2000). Korporatist olan bu üç devlette yayılmacı devletlerdir. Kolonileşme tarihinde önemli yerleri ve dünya hükümdarlığı hayalleri vardır. Türkiye Cumhuriyeti devleti ise bu yayılmacı batı politikası karşısında milli mücadele vermiş, bu baskıya tepki olarak vücut bulmuş bir devlettir. Bu bağlamda Türkiye ancak korporatizmin kökenlerine tepki olarak kurulmuş bir devlet olarak tanımlanabilir. İkinci fark ise milliyetçilik konusundaki farktır. Keza Kemalizm bir ırkın diğer ırktan üstün olmadığını ve ulus kavramının ortak değerler üzerine kurulu olduğunu bildirmektedir. Bu üç ülkenin yönetimi de açık bir şekilde diğer milletlerden üstün olduğunu beyan etmektedir. Bir diğer önemli nokta ise din konusundaki yaklaşımıdır. Korporatizm etnik milliyetçilikten beslendiği gibi dinden de beslenen bir modeldir. Türkiye'de ise laiklik ilkesi ile din devlet işlerinin dışında bırakılmıştır. Devlet ve din ilişkisinin toplumlar üzerinde yarattığı yıkıcı sonuç İkinci Dünya Savaşı'nda gözler önüne serilmiştir. Kemalizm'i korporatist olduğu

1950'li yıllarda hazırlanan ABD raporları Türkiye'ye liberal sisteme geçmek üzere baskı uygulamaktadır. Bu bağlamda Batı'ya liberalleşme sözü verilmiş olsa dahi 1950'lere kadar uygulanmaktan kaçınıldığı nettir.

gerekçesiyle eleştiren araştırmacıların yanısıra (Parla & Davison, 2004) bazı çevrelerce Atatürk'ü din düşmanı ve inanç özgürlüğünü engelleyen bir lider olarak nitelendirilmesi bir çelişki yaratmaktadır. Kemalizm'i hem korporatist olarak nitelendirip hem de din düşmanı ilan etmek manasızdır. Korporatist devlet dini kurumların desteği ile ayakta durur. Gücünün önemli bir kısmını dinden alır. Bu bağlamda araştırmacılar kendileri ile çelişmektedir. Kemalizm'i korporatist olarak nitelendiren araştırmacılar, din özgürlüğünü ve yaşam biçimini kısıtladığını söylerken, Kemalizm'in laiklik uygulamasının, toplumlar üzerinde yıkıcı bir sonuç yaratacak din ve devlet ilişkilerini ayırdığı konusunu göz ardı etmektedir. Bu önemli ayrımı yapamayan Avrupa'da korporatist devlet yükselmiş ve İkinci Dünya Savaşı'nın tohumları atılmıştır.

Atatürk'ün korporatist olarak eleştirilmesinin temelinde Mussolini ve Atatürk'ün yanlış mukayesesi yatmaktadır. Mussolini ve Atatürk'ün kendi ülkelerinde din konusunda zorluklarla karşılaşmış olmaları ortak noktalarıdır. İki ülkede de çoğunluk tek bir dine mensuptur. İtalya'da Katoliklik, Türkiye'de ise İslamiyet yaygındır. Korporatist olan Mussolini, Latran Antlaşması ile (11 Şubat 1929) altmış yıldan beri ayrı olan din ve devlet işlerini tamamen ortadan kaldırmıştır. Mustafa Kemal ise din ve devlet işlerini birbirinden ayırmıştır. Mussolini'nin din ve devlet işlerini birleştirmesi Papa'nın kudretini arttırmıştır¹⁰ (Sherrill, 1937).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti fesih edildiğinde yerine kurulan Birleşmiş Milletler savaşların tekrar yaşanmaması misyonuna dayandırılmıştı. Dünya barışını sağlamak üzere kendisini en yetkili kurum ilan etmiştir. Uluslarüstü hukukun rasyonel öncelikler sırasında kişinin yaşamını devam ettirmesi ilkesini esas aldığı dikkate alındığında, laiklik ilkesi ile bu hakkı tehlikeye atabilecek kurumsal ilişkileri düzenleyen Kemalizm, anti demokratik prensiplere dayanan korporatizm ile bağdaştırılamaz. Bu açıdan değerlendirildiğinde sadece ulus devlet olmasından ötürü, din ve devlet işlerini ayırmış bir devletin ekonomi politikalarını korporatist olarak değerlendirmek bir yanılsamadır.

1.6. CHP'nin Altı Ok'unun Kültürel Kökenlerinin İncelemesi

Özdil, CHP logosundaki okların Osmanlı okları olduğunu iddia etmektedir. Ne var ki köklü bir kültüre sahip olan Türklerin, Osmanlı Devleti öncesinde kurdukları 15 devlette okçuluk maharetlerinin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti devletinin oklar ve 6 ilke ile ilişkisi kültürel bağlar açısından tartışmaya açılmaktadır. Kültür siyasete yön veren önemli bir olgudur. Bugünkü siyaset kültürünü oluşturan kültürün temelleri; bütüncül bir öğretisi olan CHP logosunun ve temsil ettiği değerlerin deşifresinde aranacaktır.

İnce'nin, Altı Ok logosundaki devletçilik okunda bulunan çentiğin özel sermayeyi teşvik etmenin bir cumhuriyet politikası olduğunu simgelediği şeklindeki açıklamasında iki önemli çelişki bulunmaktadır. Birincisi devletçilik okundaki çentiğin nasıl bir özel sermayeyi temsil ettiği iken, ikincisi devletçilik okundaki çentiğin diğer okları harekete geçirme bakımından üstlendiği görevdir. CHP logosu kırmızı zemin üzerine resmedilen beyaz altı oktan meydana gelmektedir. Oklar genel olarak hedef ve amacı sembolize etmek üzere kullanılan imgelerdir. Bu bağlamda CHP logosundaki oklara "milletin yükselişi için firkanın ruhunda kaynayan hızın ve ileriliğin gösterilmesi fikri" olarak da yaklaşılmaktadır (Bozatay & Güler, 2017). Genel olarak doğru bir tanım olsa da Türkiye Cumhuriyeti'nin oklar ile olan tarihsel ilişkisini içermediği için eksik bir yorumdur.

Okçuluğun kültürel bilimsel ve teknolojik ilerlemede çok önemli bir yeri vardır. Öyle ki bazı etnologlara göre "okçuluğun kültürel ilerlemedeki önemi, ateşin bulunması ile aynı derecede

¹⁰ Sherrill'e (1937) göre "Latran anlaşması hangi zaviyeden mütalea olunursa olunsun onun tamamen Vatikan lehinde olduğu görülür. Vatikan arazisinin tasdik edilmesi neticesinde Papalık makamı, eyaletlerinin beyhude yere iş gâl edilmiş olması dolayısıyla İtalya'dan 87 milyon Dolar tazminat alıyor ve devlet kendisine kilise kanunlarının tasdiki gibi bazı imtiyazlar bahşediyordu."

önemlidir". Türklerin okçuluk sanatında ve teknolojisindeki yetkinlikleri bugün hala araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Bugün yay ve ok teknolojisindeki ilerlemeye rağmen, "Türkler'in binlerce yıl önce gerçekleştirdikleri uzaklık rekorları hala kırılmamıştır". Modern okçular 850 Yard'a ulaşırken, geleneksel anlamdaki Türk atışları 950 Yard'dır (Öngel, 2001).

Tarih boyunca okçuluk Türkler için önemli bir yere sahip olmuştur. Öyle ki Türkler için oklar insan vücudunun uzantısıdır. Okları baş, göğüs, baldır ve ayak olarak dört ana bölüm olarak tanımlarlar (Gündüz, Özden, & Tekçe, 2010). Türk okları bilinen en eski oklardır. "Havada uzun süre kalmasını sağlayan hafifliği, sürtünmeyi en aza indiren incelik ve kısalığı, çok uzağa gitmesinde önemli rol oynar". Yapılan arkeolojik çalışmalarda yarım metre kalınlığındaki kütükleri delip diğer tarafa geçebilen Türk okları bulunmuştur (Yönel & Türkmen, 2017). Bu bağlamda CHP logosundaki okların herhangi bir oku sembolize ettiğini söylemek mümkün değildir.

Arap kaynaklarına göre, Adem'den sonra ilk oku yapan İsfandiyar adında bir Türk'tür. Mitolojik ve Çin kaynaklarına göre, bazı kaynaklarda "Ch'ih-yo" bazı kaynaklarda "Atlaşan" olarak anılan, Orta Asya'ya hakim olan Atlı Bozkır kültüründeki -Çin'in batısındaki ve kuzeyindeki - göçebelerin savaş tanrısıdır. "Atlaşan maden işçiliğinin, zırh ve tulganın, kargı ve kılıç gibi silahların yaratıcısı sayılır. Başında üç oktan oluşan bir taç ve elleri ile ayaklarında bıçaklar ile tasvir olurdu". İnanışa göre bu savaş tanrısı ok ve yayı yaratarak Türklere vermiştir. Oğuzların Üçoklar ve Bozoklar gruplarının savaşçılık ve okçulukla yakından ilişkili olması, isimlerinin Atlaşan'ın başındaki üç okla ilişkilendirilmesinin sebebidir (Öngel, 2001). Oğuzname'ye göre Oğuzhan'ın (Mete Han olarak da anılır) altı oğlu olur. İlk üç oğlu; Deniz, Dağ, Gök, diğer üç; oğlu Yıldız, Ay, Gün'dür. Destan'a göre Oğuz Han ilk üç oğlu ve diğer üç oğlunu birlikte ava gönderir. Büyük oğulları "Üçoklar", küçük oğulları "Bozoklar" olarak tanınır. Her birinin dörder oğlu oldu. Tarih boyunca kurulan on altı Türk devletinin hepsinin bu yirmi dört boy tarafından kurulduğuna inanılır. İslamiyetin kabulünden sonra bu boylara mensup kişiler Türkmen olarak anılmıştır (Toy, 2000). Keza cumhurbaşkanlığı fonsundaki 16 yıldız bu Türk devletlerini, ortadaki güneş ise son kurulan Türk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni temsil etmektedir (Fors, 2018).

Oğuz kelimesinin ok kelimesinden türediği konusunda kaynaklar hem fikirdir. Oğuz kelimesi "Ok + uz" kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiştir. "K" harfi tarihsel süreç içerisinde telaffuzda kolaylık nedeni ile "ğ" harfine dönüşmüştür. Bu bağlamda "Oğ" sesi "ok" manasına gelmektedir (Sümer, 2016). "Uz" kelimesi ise bazı kaynaklara göre "öz" (Gökalp, 2015) bazı kaynaklara göre "adam" manasına gelmektedir. Faruk Sümer (2016) Türkçe'de adam manasına gelen "uz" kelimesinin bulunmadığını belirtmektedir. Oğuz kelimesinin ok+z seslerinin birleşiminden meydana geldiğini, z'nin Türkçede çoğulluk eki olduğunu belirtir. Böylece Oğuz'un "oklar" manasına geldiğini belirtir. Nurer Uğurlu'da (2008) benzer bir yaklaşım gösterir ver eski Türkçede ok kelimesinin "boy" anlamına geldiğini belirtir. Oğuz Han'ın adının "ok + adam" bir diğer deyişle "Ok Er" olarak bağdaştırılmasının sebebi savaşlarda kitle iletişim görevi gören "ıslık çalan oku"¹¹ tasarlamasından dolayıdır (Gökalp, 2015). Bu bağlamda okun kitle iletişim aracı olarak kullanıldığı görülür. Okçuluk bu anlamda Türkler için iletişimin, gelişmenin, beraber yaşamının temeli ve simgesidir. Mitolojik açıdan gücün kaynağı, tarihsel gerçeklik açısından teknolojik ilerlemeye bağlı gelişmenin kaynağıdır¹².

¹¹ Okun uç kısmında delikler açılarak üretilen ve öldürme amaçlı olmayan bir ok çeşididir. Ok fırlatıldığında delikten geçen tiz bir ses çıkarır. Islık çalan oklar ordunun hareketlerini yönlendirmek üzere kullanılmaktadır. Bu bağlamda rütbeli askerler kullandığı için bu ok çeşidine çavuş oku da denilmektedir. Türk kavimlerinin tarihleri boyunca bu tipte oklar kullandıkları bilinmektedir (Temizkan & Çoban, 2015).

¹² Ok başka kültürler de güç simgesini olarak kabul edilmektedir. Örneğin Amerikan başkanlık mühründe bulunan kartalın bir pençesinde on üç ok diğer pençesinde on üç zeytin bulunan bir zeytin dalı bulunmaktadır. On üç sayısının üç koloniyi temsil etmektedir. Ok ve zeytin ise, barışın gerektiğinde zorla tesis edilebileceği mesajını vermektedir. Bu görsel mesaj, "Novus Ordo Seclorum" (Çağların Yeni Düzeni) mesajının sembolleştirilmiş şeklidir (Hatipoğlu, 2015).

On altı Türk devletinin kurulmasında Türklerin geliştirdikleri okçuluk teknolojisi önemli bir konudur. Oklar Türklerin milli silahı olarak tanımlanmaktadır (Sümer, 2016). Keza Türklerin okçuluk sanatı konusunda gösterdikleri takdire şayan başarıdan Vatikan arşivlerinde de bahsedilmektedir (Temizkan & Çoban, 2015). Ok ve yay Türkler için bir kültürel mirastır (Yönel & Türkmen, 2017). Toplumsal yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Türklerde ok ve yay yapımı önemli bir işti ve sanattı. “Kaliteli ve bakımlı bir Türk yayı 250 yıl kullanılabilirdi” (Öngel, 2001). Türklerin ok konusundaki başarıları uzun yıllar neticesinde geliştirdikleri ok teknolojisindeki maharetlerinde yatmaktadır. Her malzemedен ok ve yay üretimi yapılmıyordu. Örneğin Osmanlılar Kaz Dağ'larındaki çamların okların yapımı için en uygun malzeme olduğunu keşfetmişti. Bu dönemde Bayramiç'teki Çavuşlu Köyü geçimini ok çamı keserek sağlıyordu (Gündüz, Özden, & Tekçe, 2010). Oklar toplumsal yaşamda zanaatın ve ekonominin önemli bir kısmını oluşturuyordu.

Türkler için bedeninin disipline edilmesi bir yaşam biçimi idi. Sadece savaşmak için değil eğlenmek için de spor yaptıkları için güreş, okçuluk, atlı okçuluk gibi geleneksel sporlar gündelik yaşamın bir parçasını oluşturuyordu. Aynı zamanda dönemin eğitim sistemi sayılabilecek eğitimin bir parçasıydı. M.Ö. 200 yılını gösteren Çin kaynaklarına göre Türkler çocuklarını erken yaştan itibaren ok atmaya, biniciliğe, güreşe, mızrak atmaya, kılıç kalkan kullanmaya, avlanmaya alıştıırıyordu (İmamoğlu, Taşmektepligil, & Türkmen, 1997). Okçuluk eğitim sisteminden eğlenceye kadar gündelik hayatın içerisinde, Türk toplumunun bir uzvu gibiydi.

Toplumsal yaşamı oluşturan öğelerden birisi olan okçuluk Osmanlı döneminde de devam etti. İstanbul'un fethinden sonra, sivillerin ve askerlerin ok atışı yapması için bağımsız bir vakıf olarak tesis edilen Okmeydanı, okçuların uğrak yeri olmuştur. Menzil atışlarında – okun olabildiğince uzağa atılmasını amaçlayan atış şekli- rekor kıran okçuların başarısı, ‘nişan taşı’ dikilerek kutlanırdı (Bir , Kaçar, & Acar, 2006). Ateşli silahlar yaygınlaşana kadar ok ve yay Osmanlı ordusunun kullandığı en etkili silahlardan biridir (Bir , Kaçar, & Acar, 2006).

Bu bağlamda Atatürk Türkiye'sinin kültür politikaları geçmişle bağları koparmaktan ziyade geçmişle kopan bağları yeniden inşa etmeye çalışmıştır. Bunu yaparken de komşuları ile ilişkilerini en iyi seviye de tutmaya gayret etmiştir. Yapılan devrimler ve hayata geçirilen ilkeler Lewis'in bahsettiği üzere yıkıcı değil, aksine yıkılan tarafları korurken mevcutları koruyucu niteliktedir. Diğer taraftan Yılmaz Özdil'in yaklaştığı gibi oklara Osmanlı okları olarak yaklaşmak doğru değildir. Keza Osmanlı kurulan Türk devletlerinin on altıncısı ve bu kültür mirasını Türkiye Cumhuriyeti devletinden önce teslim almış son Türk devletidir. Oklar köklü Türk devlet geleneğini, toplumsal düzenini ve kültürünü temsil etmektedir.

İnce'nin bahsettiği özel sermaye ile cumhuriyet ideolojisinin bahsettiği özel sermaye farklıdır. Bu bağlamda CHP logosunun devletçilik okundaki çentik, devlet teşvikindeki tamamen milli sermayenin ülkeyi kalkındıracağı görüşüdür. Cumhuriyet rejimi, batıya İzmir İktisat Kongresi ile ekonomik anlamda liberalleşme “sözü vermiş” olsa dahi 1950'li yıllara kadar bu sözü ötelemiş, bu süreç içerisinde 1980'lerle özelleştirilmeye başlanan fabrikalar ve devlet teşvikleri kurmuştur. Bu bağlamda CHP logosunun devletçilik okundaki çentik, devlet teşvikindeki tamamen milli sermayenin ülkeyi kalkındıracağı görüşüdür. Ekonomik refah sözünün halkın geneline sempatik gelmesine karşın, İnce'nin Altı Ok'taki çentik konusunda yaptığı eksik açıklama cumhuriyet politikalarının bugünkü anlamda işler olan ekonomi politikalarını destekliyormuş gibi anlaşılmasına sebebiyet vermektedir.

Bu bağlamda CHP'nin logosu olan Altı Ok tekrar yorumlanacak olursa en büyük ve öncü olan devletçilik okundaki çentik, cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik ve devrimcilik ilkelerinin ana motivasyonudur. Türkler okçuluk sanatında gösterdikleri maharetle silah teknolojisi açısından yaşadıkları dönemde rakiplerine üstünlük sağlamıştır. Menzilin den şaşamayacak bir ok üretmek yüzyılların bilgi birikimi ve zanaatı sonrasında gelişmiştir. Oklardaki

çentikler sayesinde okların ipi gerilir ve muntazam oyulmuş çentik sayesinde oklar hedefe doğru ilerleyebilir. O çentiği milli sermaye oyarsa, ok devletin ve milletin istediği yöne, o çentiği yabancı sermaye oyarsa yabancımanın istediği yöne doğru gider. Devletçilik ilkesi ki, logodaki 6 okun öncüsüdür. Bu bağlamda devlet güdümündeki milli sermaye ile cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik ve devrimcilik ilkeleri harekete geçer. Yabancımanın parasıyla bu ilkelerin işlerlik kazanması ve bütüncül hareket etmesi güçtür.

2. Sonuç

Demokrasilerin gelişmesinde ve ilerlemesinde eleştirinin kuşkusuz ki çok önemli bir rolü vardır. Sistemde güncellenmesi gereken ve toplumsal yaşamı etkileyen unsurlar eleştiri sayesinde tekrar gözden geçirilir. Sivil toplumun demokrasilerin ilerlemesi ve gelişmesi konusunda görevlerini yerine getirmesi gerekir. Ne var ki eleştiri geçmiş bağlar ve süreç göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Kavramları ve süreci birbirinden kopartarak açıklama ve değerlendirmeye girişmek toplumsal yaşamı düzenlemekten ve yönetimi laikleştirmekten ziyade, toplumsal yaşamı bozarak toplumun refah ve huzur alanını daraltacak pratiklere sebebiyet verebilir. Bu sebeple Cumhuriyet tarihinin en önemli sembollerinden biri olan ve bugünkü toplumsal düzenin dinamiklerini oluşturan Altı Ok logosu kapsamında yorum ve eleştiri getirilirken üç konunun ve birbirleri ile ilişkisinin göz önünde bulundurulması gerekir. Bunlardan biri logonun biçimsel değerlendirilmesi, ikincisi okların birbirleri ile ilişkisi ve bütünlüğü açısından değerlendirilmesi, üçüncüsü ise kültürel bağları açısından değerlendirilmesidir.

Oklar Türk kültürü için devleti kuran araç, eğitim sisteminin bir parçası, ekonominin bir unsuru, eğlence ve toplumsal takdirin bir aracı, nesilden nesile çocuklara anlatılan sözlü tarihin önemli bir unsurudur. Bu bağlamda Türk kültüründe ok toplumsal yaşamı kuran bütün yapıları bağdaştıran ve bireyin fiziksel refleksinin bir uzantısıdır. Yüzyılların tecrübesi ile gelişen okçuluk teknolojisi ve bireylerin bu konudaki yetenekleri sayesinde bugünkü Türkiye Cumhuriyeti devletin sınırları içerisinde yaşamaktadır. Bu bağlamda CHP'nin Altı Ok simgesinin tesadüfi ve amaçsız bir seçim olmadığı nettir.

Logo biçimsel açıdan yorumlanırken okların harekete dair objeler olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Logo kapsamında ilkelerin sıralanışı dikkate alındığında alttan yukarı-devrimcilik ilkesinden cumhuriyetçilik ilkesine doğru- bir önceliklendirme sıralaması yapmak doğru değildir. Çünkü oklar öncü ve en uzun ok olan devletçilik oku etrafında temsil edilmiştir. Bu bağlamda öncü oku destekleyici eşit öneme sahip ilkeler olarak yorumlanmalıdır. Alt ve üst olarak bir sıralama yapılacaksa devletçilik okunun üstündeki ve altındaki ilkeler olarak tanımlamak daha doğrudur. Bu bağlamda ekonomik tam bağımsızlığın temsili olan devletçilik ilkesi düşünümün öncü motivasyonudur. Halkçılık, milliyetçilik ve cumhuriyetçilik yani toplumu temel alan ilkelerin devletçilik okunun üstünde bulunması, ortak değerleri paylaşan ve paylaştığını düşünen halkın egemenliğinin devlet yönetimi üzerindeki önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda laiklik ve devrimcilik ilkeleri üzerinde yükselen devlet halkın salahlığı ile mükelleftir.

Zürcher'in yanıldığının aksine ilkeler tutarsız olmaktan ziyade hem anlam hem de sembol açısından diyalog halindedir. Bu diyalog hem geçmişle hem de gelecek ile olan bir diyalogdur. Okların köklü bir devlet geleneğini temsil etmesi geçmişle diyalog sağlarken, hızı ve ilerlemeyi temsil etmesi de gelecek ile ilgili hedefleri simgelemektedir. Devlet'in öncü ok olarak temsil edilmesi devletin mutlak bir güç olarak algılanmasına sebebiyet vermemelidir. İlkeler devlet öncülüğünde resmedilmiş olsa da okların gezleri (dibi, alt kısmı) birbirine bağlı değil, yakın ama eşit aralıktadır. Bu bağlamda ilişkilerin eşitliği açısından değerlendirilmelidir. Esas güç hareket prensipleri içerisinde beraber hareket etmektir. Bir diğer deyişle bütünlük güçtür. Bu bağlamda kolektif yaşamın gereği logoda simgeleştirilmiştir. Bu bağlamda her güç diyalogunu ve uyumunu devam ettiren özgürdür. Devlet bu bağlamda hem koruyan hem de korunan güçtür.

İlkeler ilişkisel boyutları açısından yorumlanacak olursa düşünümün bir sınırı cumhuriyetçilik bir sınırı devrimciliktir. Bu iki hareket devleti, milletle ve devlet arasındaki ilişkiyi düzenleyen laikliği – hukukun üstünlüğünü- güvence altına almakla görevlidir. Millî mücadele şuuru üzerine kurulan ilkeler emperyalizme karşı bir ulusun var olma çabasıyla kıvılcımlandığı için milliyetçilik bu bütünün içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda laiklik ilkesi ile hukukun üstünlüğü ilkesi tüm vatandaşların kanun önünde eşit olmasını güvence altına almıştır. Devlet bu bağlamda halkın çıkarlarını korumak ile mükellef kurum görevini yerine getirmek üzere yetkilendirilmiştir. Prensipte ilkelerin bu bağlamda uyum içerisinde çalışması tasarlanmıştır. Diğer taraftan Lewis'in bahsettiği üzere oklarla tabir olunan altı ilke geçmişle bağları kopartan değil, aksine geçmişle bağları yeniden inşa ederken geleceği doğru hedefler koyan niteliktedir.

Kültürel açıdan değerlendirildiğinde Atatürk'ün emri ile hazırlanan CHP logosunun geçmişe bir saygı duruşu niteliğinde olduğu görülür. CHP'nin Altı Ok logosundaki oklar geçmişten geleceğe bir köprü niteliğinde olduğu gibi aynı zamanda ileriye yönelik yöntemleri de içerir. Köklü bir devlet geleneğinin modern koşullara uyarlanmasını temsil ederken, toplumun gündelik yaşamının içerisinde olduğu için toplumu oluşturan kolektif kültürü ve yaşam biçimini de temsil etmektedir. İnanca dair bir sembol değil tamamen teknik ve teknolojiye dayalı bir semboldür. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda müspet bilimlere oldukça önem verilmesi düşünüm ve pratik arasındaki bağı göstermektedir. Bu bağlamda okların temsil ettiği ilkelerin hepsinin dünya gerçeklerine uygun ve bütüncül bir hareket içerisinde olması prensibi esastır. Oklarla temsil edilen ilkelerin hepsi tam bağımsız bir Türkiye'yi devam ettirme ve ilerletme misyonundadır.

Kaynakça

- Aktan , O. H. (1998). Atatürk'ün ekonomi politikası: Ulusal bağımsızlık ve ekonomik bağımsızlık. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 29-36.
- Arı, K. (1992). Taha Parla, Türkiye'de siyasal kültürün resmi kaynakları Atatürk'ün Nutuk'u. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 377-388.
- Atatürk, M. K. (1964). *Söylev* (Cilt 2). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Avcı, C. (2003). Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı. G. A. Başkanlığı içinde, *Atatürk ve Atatürkçü Düşünce* (s. 69-78). Ankara: Genel Kurmay Basım Evi .
- Aydoğan, M. (2016, Şubat 15). *Osmanlı'da çöküşün başlangıcı: Tanzimat Fermanı* . Ekim 06, 2017 tarihinde <http://kuramsalaktarim.blogspot.com.tr/2016/02/osmanlida-cokusun-baslangici-tanzimat.html#more> adresinden alındı
- Bıçakçı, D., & Sobacı, M. Z. (2011). Yerel yönetimden yerel yönetişime: Post-fordizm bağlamında yerel yönetimleri anlamak. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 218-233.
- Bir , A., Kaçar, M., & Acar, Ş. (2006). Türk menzil okçuluğu ve yay okları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* , 8(1), 39-67.
- Bourdieu, P. (1985). *The field of cultural production: Essays on art and literature*. New York: Columbia University Press.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. (2003). *Düşünümsel bir antropoloji için cevaplar*. (N. Ökten, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozatay, Ş. A., & Güler, Y. (2017). Siyasal kültür ve siyasal simge/sembol ilişkisi: Çanakkale ilçe siyasal partiler gençlik kolları örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 24-45.

- Burçak, R. S. (1946). *Türk Rus İngiliz münasebetleri 1791 - 1941 İkinci Cihan Harbi'nde Türkiye'nin durumu*. İstanbul: Aydınlık Matbaası.
- CHP altı (6) ok anlamı nedir? Devletçilikteki çentik ne anlama geliyor? (2018, Mayıs 31). Haziran 21, 2018 tarihinde posta.com.tr: <http://www.posta.com.tr/chp-alti-6-ok-anlami-nedir-devletcilikteki-centik-ne-anlama-geliyor-2007376> adresinden alındı
- Cohen, A. (1989). Political symbolism. *Annual Review of Anthropology*, 8, 87-113.
- Deschner, K. (2013). *God and the fascists: The Vatican alliance with Mussolini, Franco, Hitler, and Pavelic*. New York: Prometheus Books.
- Fattorini, E. (2011). *Hitler, Mussolini and the Vatican: Pope Pius XI and the speech that was never made*. (C. Ipsen, Çev.) Cambridge: Polity Press.
- Fors (Haziran 18, 2018) Haziran 18, 2018 tarihinde tccb.gov.tr: <https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanligi/resmi-simgeler/fors/> adresinden alındı
- Gökalp, Z. (2015). *Türk medeniyeti tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gündüz, G., Özden, S., & Tekçe, S. M. (2010). Türklerde ahşap ok yapımı. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 12(17), 111-122.
- Güngör, Ö. (2013). Sosyolojik bir teori olarak sembolik etkileşimciliğin ontolojik temeli ve din olgusu. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar 2013., 13(1), 57-91.
- Güven, S. (1998). *1950'li yıllarda Türk ekonomisi üzerine Amerikan kalkınma reçeteleri*. Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları .
- Giddens, A. (2010). *Sosyoloji başlangıç okumaları*. (G. Atalar, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Hatipoğlu, O. G. (2015). *Amerikan yönetim düşüncesinin doğuşu (1776-1920)*. Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yönetim Bilimleri Bilim Dalı.
- Hirsch, E. E. (2000). *Anılarım - Kayzer dönemi Weimar cumhuriyeti Atatürk ülkesi*. (F. Suphi, Çev.) İstanbul: Tübitak Yayınları.
- Hobbes, T. (2007). *Leviathan*. (S. Lim, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İmamoğlu, O., Taşmektepligil, T., & Türkmen, M. (1997). Türk kültüründe spor. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 129-144.
- Jenks, C. (1995). *Visual culture*. London & Newyork: Routledge Taylor & Francis Group.
- Köker, L. (2007). *Modernleşme, Kemalizm ve demokrasi*. İstanbul : İletişim Yayınları.
- Kaymakçı, Ö. B. (2012). Seküler bir alan olarak iktisat ve din ilişkisi. *İnsan ve Toplum*, 2(4), 119-127.
- Keyder, Ç. (1993). *Ulusal kalkınmacılığın iflası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Koç, C. (2000). İzmir İktisat Kongresinin Türk ekonomisinin oluşumuna etkileri. *Atatürk Dergisi*, 3 (1), 145-167.
- Korporatizm. (2018). Haziran 19, 2018 tarihinde tdk.gov.tr: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelime_sec=204807 adresinden alındı
- Lewis, B. (1988). *Modern Türkiye'nin doğuşu*. (M. Kıratlı, Çev.)Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Lewis, B. (2001). *The emergence of modern Turkey*. Oxford and NewYork: Oxford University Press.

- Matin, K. (2013). *Recasting Iranian modernity: International relations and social change*. New York: Routledge.
- Morck, R., & Yeung, B. (2010). Corporatism and the ghost of the third way. *Capitalism and Society*, 5(2), 1-59.
- Mumcu, U. (1999). *Kürt islam ayaklanması*. (T. Baykent, Ed.) Ankara: Beykent Bilgisayar ve Danışmanlık.
- Özdemir, H. (2009). *Atatürk'ün biyografisi nasıl yazıldı?*. Ankara: TBMM Kütüphanesi.
- Öngel, H. B. (2001). Gelişim sürecinde erken iç Asya Türk okçuluğu. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 189-215.
- Özdil, Y. (2015, Aralık 18). *CHP okları Osmanlı oku çıktı! Bazıları moraracak!* Haziran 21, 2018 tarihinde <https://www.sozcu.com.tr/2015/yazarlar/yilmaz-ozdil/ataturk-rozeti-osmanli-tugrasi-1011411/>: sozcu.com.tr adresinden alındı
- Özsöz, C. (2017). Pierre Bourdieu'nun temel kavramlarına giriş. *Sosyoloji Notları*(1), 15-21.
- Parla, T., & Davison, A. (2004). *Corporatist ideology in Kemalist Turkey: Progress or order?* New York: Syracuse University Press.
- Schulze, T. (2012). Antikommunismus als politischer leitfaden des Vatikans? Affinitäten und konflikte zwischen heiligem stuhl und NS-Regime jahr 1933. *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte Das zentrale Forum der Zeitgeschichtsforschung*, 60(3), 353–379.
- Sertel, S. (1945, Aralık 01). Zincirli hürriyet. *Görüşler Mecmuası*, 1, 6-7.
- Sherrill, C. H. (1937). *Üç adam: Kemal Atatürk, Roosevelt, Mussolini*. (C. Bükerman, Çev.) İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Sümer, F. (2016). *Oğuzlar*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı.
- Şahinkaya, S. (2014, Nisan 19). *Türkiye (İzmir) İktisat Kongresi (17 Şubat – 4 Mart 1923)*. Haziran 21, 2018 tarihinde <http://www.inovasyon.org/pdf/Sahinkaya.%C4%B0zmir.%C4%B0kt.Kong.Sunum.19.04.2014.pdf> adresinden alındı
- Temizkan, A., & Çoban, R. C. (2015). Dedem Korkut kitabındaki silah terminolojisi üzerine bir inceleme. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 15(2), 15-28.
- Toktaş, Ş. (2009). 1950'ler İstanbul'unda gayrimüslim azınlıklar ve nüfus hareketleri: Türkiye Yahudi cemaati. A. Çarkoğlu, & M. Güvenç içinde, *Eski İstanbullular, Yeni İstanbullular* (s. 95-112). İstanbul: İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Toy, E. (2000). *Türk gerilla tarihi*. İstanbul: Yaz Yayınları.
- Uğurlu, N. (2008). Türklerin islamiyet girişleri. W. Barthold içinde, *İlk Müslüman Türkler* (s. 9-39). İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Uzun, H. (2017). Cumhuriyet Halk Partisi kongrelerinde devletçilik tartışmaları (1931-1947). *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 273-305.
- Varlı, A., & Koraltürk, M. (2010). II. Meşruyet'ten erken cumhuriyete milli iktisadın sürekliliği ve İzmir İktisat Kongresi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 127-142.
- Wells, H. G. (2004). *The outline of history: The Roman Empire to the Great War*. New York: Barnes & Noble Publishing.
- Yönel, G., & Türkmen, M. (2017). Türk kültür yaşamında okçuluk. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(55), 523-533.

- Yerasimos, S. (2007). *Az gelişmişlik sürecinde Türkiye: Tanzimattan I. Dünya Savaşına*. (B. Kuzucu , Ed.) İstanbul: Belge Uluslararası Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2004). *Turkey: A modern history, Revised Edition*. New York: I.B.Tauris.